

tvorbi«) da će spasenje zasigurno doći, s onu stranu naših ljudskih računica, jer ga je obećao onaj koji bezgranično ljubi –

Bog, otac svakoga čovjeka, čije obećanje ne vara.

Ivan Šarčević

Stjepan RUSAN, *Utjecaj i značenje kralja Davida u Prvoj knjizi Ljetopisa*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018., 315 str.

Knjiga pod naslovom *Utjecaj i značenje kralja Davida u Prvoj knjizi Ljetopisa*, dr. sc. Stjepana Rusana objavljena je u nakladi Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba. Knjiga je opsegom srednje veličine; ima 315 stranica; ima Proslav i Zaključak te osam poglavlja. Na kraju se nalaze i razni popisi koji olakšavaju snalaženje u knjizi: popis kratica biblijskih knjiga, popis ostalih kratica, kazalo autora, kazalo biblijskih imena i mjesta, kazalo biblijskih pojmova te popis brojne literature s područja obrade zadane teme. Tu je također i kratak životopis autora ovog rada.

Inače knjiga predstavlja doktorski rad toga autora. Rad ima svoj motiv i ishodište prije svega u činjenici: 1) da se ta tema na hrvatskom biblijsko-teološkom prostoru nije uopće sustavno obrađivala, 2) autor je pristupio obradi teme komparativno-analitičkom metodom uspoređujući Prvu knjigu Ljetopisa sa slikom kralja Davida u deuteronomističkom djelu, koje ima različite, prije svega teološke, a onda i političke ciljeve u kontekstu drukčijeg vremena, 3) važnost obrađivane teme usko je povezana sa značenjem i utjecajem slike i uloge kralja Davida koju je on neosporno imao kako u starozavjetnoj

teologiji jednako tako i u novozavjetnoj teologiji. Rad je podijeljen na osam dijelova te k tomu još ima Uvod i Zaključak s rezultatima znanstvenog istraživanja zadane teme. U uvodnom dijelu autor je dao osnovne podatke o knjigama Ljetopisa kao izvora za kroničare. Obrađujući te knjige, njihov nastanak, povijesni kontekst, njihova autora i cilj pisanja tih knjiga, Rusan je postavio kontekst i važne parametre za pisanje samog rada. Upravo je iz povijesnog konteksta i vremena u kojem je kroničar živio i djelovao Rusan nastojao oljuštiti i izvući važne premise za postavljenu tezu.

Promatrajući rad u cjelini i ne ulazeći na ovom mjestu u detalje istraživanja, može se ipak utvrditi da je ljetopiscu bilo stalo prikazati što svjetliji lik kralja Davida kao Božjeg izabranika, ali i kao onoga koji osvaja Jeruzalem i priprema mjesto za gradnju hrama Bogu (JHVH). Kako bi što bolje zablistala slika kralja Davida, ljetopisac, kao u nekome »genealoškom predvorju«, prikazuje Davidove prethodnike i na taj način stvara kontrastnu matricu kojom ističe sliku i ulogu kralja Davida u svim njegovim i vojnim, i ljudskim, i vladalačkim, i vjerskim obilježjima.

Rusan je svjestan činjenice da ljetopisac piše svoje djelo u velikom vremenskom odmaku od vremena kralja Davida i da mu to stvara poteškoće, jer se u povijesti u međuvremenu puno toga promijenilo, pa stoga ne može prikazivati Davida počinjući od svojeg vremena, nego je bilo potrebno krenuti od prijašnjih vremena. Zato ljetopisac kao povijesnu matricu za Davida izabire neke dijelove iz Knjige Postanka i stvara rodoslovlje kao primjeren i neophodan okvir za pojavu i djelovanje kralja. Rodoslovne popise i nizove ljetopisac skraćuje tako da se udaljuje od izvornog popisa iz Knjige Postanka i navodi samo neke za njega zanimljive rodoslovne podatke. Ljetopisac pokazuje osobito zanimanje za Jakova (Izraela) te njegov »genealoški okvir« obuhvaća tri kruga: prvi krug opisuje okolne narode, drugi krug izraelska plemena, a treći krug grad Jeruzalem i hram u njemu.

Rusan je pokazao u svojem radu da za razliku od knjiga o Samuelu i knjiga o Kraljevima, središte pozornosti u knjigama Ljetopisa nije na osobi kralja Davida, ni na njegovoj krunidbi, nego zapravo na načinu na koji je David prihvaćao i ostvarivao kraljevstvo. Davidova je zadaća s obzirom na Izrael bila dvostruka i sastojala se u tomu da je David predodređen da okupi Izrael, i izvana i iznutra, te da ga tako politički i vjerski ujedinjenog uskladi sa svojim poslanjem izgradnje svetišta.

Za razliku od deuteronomističkog autora, koji je na određen način autorizirao knjige o Samuelu i knjige o Kralje-

vima, kroničar želi prikazati Davida kao onoga koji osigurava da njegova dinastija ostane na vlasti i, još važnije, da Jeruzalem postane političko i religiozno središte u Izraelu. U tom smislu David pobjeđuje Filistejce, stvarajući politički okvir za ostvarenje zacrtane zadaće, potom okuplja sva plemena, zapravo cijeli Izrael. Upravo sintagma *cijeli Izrael* ima veliku ulogu u pisanju kroničareve povijesti, a u svemu tome David ima posebnu ulogu i značenje. Rusan je uzeo predložak iz Druge knjige o Samuelu i u komparativnoj analizi usporedio ga sa slikom Davida u Prvoj knjizi Ljetopisa. U toj analizi Rusan detaljno pokazuje kako je ljetopisac u svojem djelu ispustio ono što je u predlošku opterećivalo Davida i kvarilo idealnu sliku o njemu te kako je pojačao ono što je Davida kao kralja osnaživalo i prikazivalo kao idealnog kralja. Ljetopisac je u svojoj temeljnoj nakani želio prikazati Davida kao vladara koji je od samog početka bio kralj nad *svim* Izraelom.

Komparativnom metodom Rusan je obrazložio da je ljetopiscu bilo stalo pokazati kako je upravo David osvojio Jeruzalem. Iz kroničareva opisa zauzimanja Jeruzalema mogu se uočiti tri važne činjenice: 1) prikazuje kako *cijeli* Izrael sudjeluje u zauzimanju Jeruzalema, 2) u mijenjanju imena grada: od Jebuz postaje Jeruzalem, 3) izdvajanje i isticanje vojskovođe Joaba prilikom osvajanja grada.

Osim toga ljetopisac oslikava Davida kao posvema uzorna Božjeg štovatelja i to potkrepljuje ovim konkretnim činjenicama: prije svega David

vijeća s vojnim i civilnim vođama o prijenosu Kovčega, zatim David drži govor pred narodnim zborom, David traži za prijenos Kovčega i pristanak naroda i Boga te na kraju David šalje glasnike kako bi okupili cijeli Izrael i prenijeli Kovčeg Božji. Tu svakako ulazi i Davidova zauzetost oko utemeljenja kulta u Jeruzalemu, što je vidljivo iz uvođenja službe levita, iz njihova rasporeda i službā, zatim pjevača i njihove uloge u hramu. Osim toga, David je pridonio odvajanju kraljevstva od svećenika, što je bila osobito važna tema za kroničara i za njegovo vrijeme kad više nije bilo ustanove kraljevstva. Kroničareva slika kralja Davida želi prikazati Davida kao onoga koji izvršava Mojsijev zakon. David je prema tomu utemeljitelj dinastije i vladar nad susjednim narodima.

U Natanovu obećanju danom Davidu i njegovoj dinastiji kao i u Gospodinovu savezu s Davidom otkrivaju se Božje namjere: osnivanje Božjeg kraljevstva, Božje sinovstvo njegova sluge na izraelskom prijestolju, podizanje hrama i blagoslov svih naroda koji će doći na njega spoznajom Boga. Kad Bog jednog dana bude pozvao Davida s ovog svijeta, tad će sam Gospodin podići Davidova potomka i učvrstiti njegovo kraljevstvo te uspostaviti poseban odnos između sebe i Davidova potomka. Taj će potomak podići Gospodinu hram, a Gospodin će učvrstiti njegovo kraljevstvo zauvijek.

Što se tiče izgradnje hrama, David svoju namjeru gradnje Hrama obznanjuje u trima etapama: najprije je obznanjuje

svojem sinu Salomonu, potom knezovima i svojim bližnjima te na kraju cijeloj izraelskoj zajednici. David kupuje mjesto koje pošteno plaća te ga potom određuje kao prikladan lokalitet na kojem bi se trebao graditi Hram. Opskrbljuje i sredstva, ali isto tako i nasljednika koji će izvršiti ono što sam kralj David nije sam mogao učiniti, budući da je prolio i previše krvi.

Istina, Salomon je trebao izgraditi hram, ali je David sve pripremio za gradnju: David je donio mjere za gradnju hrama, pronašao je mjesto za hram, sve pripremio za gradnju hrama. Nakon što je sve pripremio za izgradnju hrama i ovlastio one koji će to učiniti, slijedila je Davidova zahvalna molitva. Nakon toga se opisuje uspon Salomona na kraljevsko prijestolje. Kroničar je također prikazao Davida kao ratnika, ali za razliku od opisa deuteronomističkog autora David je bio ratnik bez okrutnosti koji je nastojao izbjeći okrutna djela.

Koristeći se poglavito komparativno-analitičkom metodom, Rusan je dešifrirao i rekonstruirao metodu kojom se služio ljetopisac u prikazu kralja Davida u Prvoj knjizi Ljetopisa. Selektivnim pristupom prema predlošcima koje je imao u deuteronomističkoj predaji Samuelovih knjiga i knjiga o Kraljevima Rusan je došao do hermeneutičkog ključa samog ljetopisca koji je nastojao iskoristiti predaju na najbolji način, slobodno i hrabro ispuštajući pojedine njezine dijelove i nadodavajući kada je bilo potrebno nove detalje i to sve u svrhu stvaranja od Davida idealnog kralja koji je oslobodio

narod od vanjskog pritiska Filistejaca, koji je osvojio Jeruzalem i od njega napravio prijestolnicu, koji je prenio Kovčeg Božji, koji je kupio zemljište za hram u Jeruzalemu, koji je osigurao sredstva za izgradnju, koji je odredio graditelja hrama, koji je utemeljio i učvrstio kult u tom novom hramu, koji je postavio levite i pjevače na službu u Hramu, koji je odvojio kraljevsku funkciju od one svećeničke. Jednom riječju, David je omogućio da Jeruzalem postane ono što je grad bio u vrijeme kroničara: središte kulta i središte naroda, vertikala koja je postojala u narodu kada je već kraljevstvo davno bilo nestalo i kada su svećenici i leviti učvršćujući teokraciju nastojali očuvati i vjerski i nacionalni identitet naroda.

Rusan je na temelju postojećih egiptoznačkih komentara, napisanih poglavito na njemačkom, engleskom i francuskom jeziku, rekonstruirao kroničareva nastojanja oko prikazivanja kralja Davida kao idealnog kralja i istinskog štovatelja

Boga. Na taj je način na vidjelo izašlo kako su i koliko su starozavjetni pisci bili slobodni u ophođenju s predajom: izabirući, ispuštajući i nadodavajući nove podatke, stvarali su vlastitu sliku u interesu teologije koja je odgovarala tom povijesnom trenutku.

Ta vrsta rada zahtijevala je dosta truda u iščitavanju komentara i u sagledavanju pojedinih činjenica u deuteronomističkoj i kronističkoj predaji. Rad doista predstavlja pionirsko djelo u istraživanju kroničarskog djela, pronalaska njegova hermeneutičkog ključa i načina pisanja upravo u prikazu lika, djela i značenja kralja Davida. Autor se poslužio značajnim brojem literature o tom problemu, prije svega komentarima i to poglavito na stranim jezicima: njemačkom, engleskom i francuskom jeziku. Knjiga će biti korisna svima koji žele produbiti teološke spoznaje u povijesnom dijelu starozavjetnog kanona.

Božo Lujić